

GÜNÜMÜZDE EMPERYALİZMİ ANLAMAK

Aydınlık Gazetesi, 12 Mayıs 2020

Yıldırım Koç

Türkiye'nin gündeminde Kemalist Devrim'i tamamlamak veya milli demokratik devrimimizi sosyalizm doğrultusunda geliştirmek var. Kemalist Devrim'in halkçılık ve kamuculuk/devletçilik politikalarının nihai amacının insanın insanı sömürmediği ve ezmediği bir dünya olduğunu biliyoruz. Böyle bir dünyaya gidişin ilk aşaması, emperyalizmin zayıflatılması ve hatta sona erdirilmesidir.

Bu koşullarda anti-emperyalist mücadelenin başarıyla sürdürülebilmesi için, emperyalizmin iyi anlaşılması gerekiyor.

LENİN'İN KATKILARI

Lenin'in en yaygın biçimde okunan kitaplarından biri, *Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması (Anlaşılabilir Bir Çerçeve)* çalışmasıdır¹. Ancak kitabın adında da belirtildiği gibi, bu çalışma "anlaşılabilir bir çerçeve"dir, bir elkitabıdır ve yazıldığı dönemin (1916 yılının ilk yarısı) sansür koşulları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu kitapta yer alan iktisadi analizlerin büyük çoğunluğu, 1916 öncesinde Marksist veya Marksist olmayan başka yazarlar tarafından da ele alınmış ve geliştirilmiştir. Lenin'in (esasında fazla yenilik içermeyen) bu tanımı, üretimin merkezileşmesini, finans kapitalin oluşmasını, sermaye ihracının öne çıkmasını, dünyayı paylaşan tekellerin önem kazanmasını ve dünyanın paylaşılmasının sona ermiş olduğunu vurgulamaktadır. (Lenin,1977;266) Lenin'in emperyalizm kuramına katkıları ve bu katkıların Lenin'in devrimci pratiğine yansımaları Lenin'in daha sonraki yıllardaki diğer çalışmalarında daha belirgindir. Ancak günümüzde emperyalizm olgusunu incelemeye çalışanların temel başvuru kitabı, Lenin'in daha sonraki yazıları değil, 1916 yılının ilk yarısında yazılmış olan bu elkitabıdır.

GÜNÜMÜZÜN EMPERYALİZMİ

Lenin'in en önemli kuramsal katkılarından biri, Marx'ın yöntemini ve kapitalizmin işleyişine ilişkin tespitlerini, tekellerin kapitalizm döneminde geliştirmesi ve bundan devrimci mücadele açısından gerekli stratejik sonuçları çıkartmasıdır.

Günümüzde yapılması gereken de, Lenin'in temel tespitleri temelinde, kapitalizmin ve emperyalizmin, iletişim ve taşımacılık sektörlerindeki büyük gelişmeler sonucunda ve sermaye birikiminin (sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesinin) ulaştığı yeni düzey çerçevesinde vardığı yeni düzeni incelemektir.

Bu nokta sorgulandığında, karşımıza ulusötesi şirketler çıkıyor. Lenin'in yaşadığı dönemde, kapitalist işletmeler tekelleşme eğilimindeydi ve sermaye ihracına başlamışlardı. Ancak imalat sanayinde üretim birimleri hâlâ büyük ölçüde kendi kaynaklandıkları ülkedeydi. Tarım, madencilik ve demiryolu gibi alanlarda sermaye ihracı vardı, ancak imalat sanayii hâlâ emperyalist ülkelerde yoğunlaşmıştı. Bu dönemde, tekellerle emperyalist devletin çıkarları örtüşüyordu; aradaki çelişkiler çok sınırlıydı. Uluslararası işbölümü şöyleydi: Gelişmiş kapitalist ülkeler imalat sanayi ürünlerini üretiyordu. Sömürge ve yarı-sömürge ülkeler de bu ürünler için pazar oluşturmanın ötesinde, tarımsal ürünler ve maden cevheri üretiyordu. Çok yaygın bir ifadeyle, "dünyanın atölyeleri gelişmiş kapitalist ülkelerdi."

¹ Kitabın İngilizce adı şöyledir: *Imperialism, The Highest Stage of Capitalism (A Popular Outline)* (Lenin, *Collected Works*, Vol.22, December 1915-July 1916, Progress Publishers, Moscow, 1977), İngilizce kapak, s.185, Rusça orijinal kapak, s.192. Türkçe çevirilerde genellikle parantez içindeki bölüm belirtilmemektedir.

1970'lerden itibaren yeni bir uluslararası işbölümüyle karşı karşıyayız. Bu yeni işbölümü 2008 küresel krizi ve koronavirüs salgını sonrasında ne ölçüde değişecek, bunu henüz bilmiyoruz. Yeni uluslararası işbölümünde "dünyanın atölyeleri gelişmekte olan ülkelere kaydı." Dünya imalat sanayi üretiminin büyük bölümü artık 1970'ler öncesinden farklı olarak, emperyalist ülkelerde değil, gelişmekte olan ülkelere gerçekleştiriliyor. Çin Halk Cumhuriyeti'nin bu alandaki ağırlığı da giderek artıyor. Bu süreçte önümüze ilk başlarda "çokuluslu şirketler" dediğimiz, günümüzde ise "ulusötesi şirketler" olarak nitelendirilen büyük kapitalist işletmeler çıkıyor. Bu ulusötesi şirketlerle emperyalist devletler arasında da bazı açılardan çıkar çelişkileri doğuyor.

Bu yeni olguların farkına varılmadan, Lenin'in 1916 yılında bir elkitabı olarak hazırladığı çalışma temelinde günümüzü anlayabilmek mümkün değildir. Emperyalizmi yeneceksek, düşmanı iyi tanımak zorundayız. Düşmanın elinde 1916 yılının tüfeği olduğunu sanmak kadar büyük yanılgı olamaz. Ulusötesi sermaye iyi tanınmadan, emperyalist devletlerin politikalarının kavranması da mümkün değildir.